

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Кафедра права, філософії та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

проф. Чорний О. О.

_____ (підпис)

(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРИЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ

(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма підготовки бакалаврів спеціальності 052 «політологія»

(назва освітньої програми для обов'язкових дисциплін)

2020 – 2021 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри
права, філософії та політології
(назва кафедри)

Протокол № ____ від «____» серпня 2020 року.

Розробник: канд. політ. наук, доцент Костирєв А. Г.
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

«Історія політичної думки в Україні» є базовою нормативною дисципліною, предметом якої постають політичні аспекти народжених на території України філософських, історичних, суспільствознавчих, правових ідей на тлі розвитку світової політичної думки і політології як науки. В курсі цієї дисципліни також аналізуються приклади практичного втілення їх у суспільному житті, зокрема у процесі українського державотворення.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія політичної думки в Україні» є формування у студентів відповідних загальних і спеціальних компетентностей та досягнення програмних результатів, визначених стандартом вищої освіти (СВВ) за спеціальністю 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» (Наказ МОН України від 20 липня 2020 року № 911), які стосуються знання умов формування, закономірностей і особливостей розвитку політичної думки в Україні, розуміння основних ідей, концепцій і напрямів, явлівувитоків, суті і перспектив української політики, всієї політичної сфери суспільного життя в Україні.

Відповідно до означеної мети основними завданнями постають:

- оволодіння знаннями політичних аспектів світоглядних ідей, народжених в Україні часів Середньовіччя та Відродження;
- критичне осмислення політичних ідей та практик, що набули розвитку в Україні Нового часу (козацької доби);
- засвоєння базових положень ліберальних, соціалістичних та націоналістичних теорій, що сформувалися в Україні XIX-XX століть;
- формування вмінь та навичок використовувати отримані знання для самостійного аналізу суспільно-політичних явищ та процесів;
- виховання громадян демократичної держави з високим рівнем патріотизму, політичної свідомості та культури.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	6	6
Кількість годин:	180	180
- лекції	40	20
- практичні / семінарські	32	16
- самостійна робота студента	108	144

Статус навчальної дисципліни

нормативна.

Передумови для вивчення дисципліни полягають у необхідності попереднього опанування такими навчальними курсами як вступ до політології та історія зарубіжних політичних вчень, а також курсу «Історія України».

Очікувані результати навчання

Згідно зі стандартом вищої освіти (СВВ) за спеціальністю 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» (Наказ МОН України від 20 липня 2020 року № 911) та з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати:

- витоки та зміст, народжених на українській землі основних філософських парадигм щодо розуміння сутності політики та держави, а також співвідношення моралі, політики та права;
- основні етапи розвитку політичної думки в Україні та розуміти їхні ціннісні пріоритети;
- основні категорії та поняття, сформульовані в Україні політичними мислителями минулого;
- основні одвічні проблеми, які існують у політичній сфері в Україні, а також підходи до їх формулювання та розв'язання, котрі були запропоновані на різних історичних етапах;
- запропоновані класиками української політичної думки формулювання сутності, походження, мети і засобів політичної влади та держави, вимог до правителя, еліт і підданих, рекомендації щодо розбудови української держави, оптимальних форм політичної взаємодії в Україні;
- базові тлумачення цілей, рушійних сил і детермінант внутрішньої та міжнародної політики України;
- основні підходи та динаміку змін щодо ставлення та розуміння сутності демократії, прав та свобод людини українськими мислителями та державними діячами;
- політико-правові та прикладні аспекти політичних вчень в Україні, методи політичної комунікації, які використовували українські мислителі та політичні діячі.
- методологічні підходи, які були запроваджені видатними українськими філософами для вивчення теоретичних та практичних проблем у політичній сфері суспільного життя.

Вміти:

- критично оцінювати внесок українських мислителів минулого у політичну науку та можливість його застосування у сучасності, а також інтерпретацію їхніх думок сучасними дослідниками;
- використовувати знання проблематики історії політичної думки в Україні у дискусійному форматі, беручи участь у професійному обговоренні винесених тем на наукових конференціях, семінарах, круглих столах, дебатах тощо;
- здійснювати ґрунтовний порівняльний та критичний аналіз політичних ідей та практик українських мислителів та політиків;
- обирати релевантні відправні позиції розроблених на території України політичних теорій для аналізу політичних інститутів і процесів у різних часових і просторових вимірах.
- події сучасного політичного життя в Україні, ґрунтуючись на теоретичному фундаменті політичних вчень минулого;
- використовувати епічні (історичні, літературні) образи, які були розглянуті під час вивчення матеріалу, яскраві вислови українських діячів у своїх усних виступах та текстах;
- використовувати Інтернет-ресурси для пошуку навчальних матеріалів, наукових та публіцистичних статей з історії зарубіжних політичних вчень;
- залучатися та організовувати спілкування у процесі онлайн-навчання.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається здатністю студента охарактеризувати етапи розвитку зарубіжної політології, розкрити зміст основних політологічних теорій, описати базові методи політологічних досліджень, а також вмінням на основі узагальнення засвоєних теоретичних положень та методів представити власний аналіз суспільно-політичних проблем.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики
90 – 100	A	відмінно
83 – 89	B	добре
75 – 82	C	
68 – 74	D	
60 – 67	E	задовільно
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби діагностики результатів навчання

У якості засобів оцінювання та методів демонстрування результатів навчання використовуються:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- усні відповіді, реферати;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Політична думка в Україні: предмет, проблематика, етапи.	12	2	2			8	12	1	1			10
Модуль 1. Політична думка в Україні часів Середньовіччя та Відродження.												
Тема 2. Політична проблематика у творах мислителів давньої Русі.	16	4	2			10	16	2	1			13
Тема 3. Політична думка в Україні часів Відродження.	16	4	2			10	16	2	1			13
Модуль 2. Політична думка в Україні Нового часу (козацької доби).												
Тема 4. Політична думка в Україні першої половини XVII століття.	14	2	2			10	14	1	1			12
Тема 5. Політичні ідеї та політична практика в Україні періоду національно-визвольної війни.	16	4	2			10	16	2	1			13
Тема 6. Політична діяльність та державницькі проекти Івана Мазепи та Пилипа Орлика.	18	4	4			10	18	2	2			14
Тема 7. Українська політична думка епохи Просвітництва (друга половина XVIII ст.).	14	4	2			8	14	2	1			11
Модуль 3. Політичні ідеї в Україні XIX-XX століть.												
Тема 8. Зародження ліберально-демократичних ідей в Україні (кінець XVIII - початок XIX ст.).	14	2	2			10	14	1	1			12

Тема 9. Політичні ідеї в Україні середини XIX століття.	20	4	4			12	20	2	2			16
Тема 10 Основні принципи державницької концепції Михайла Драгоманова.	18	4	4			10	18	2	2			14
Тема 11. Суспільно-політичні погляди Івана Франка.	14	2	2			10	14	1	1			12
Тема 12. Українська політична думка та українське питання на революційному зламі (1917 - поч. 1930-х).	18	4	4			10	18	2	2			14
Усього годин	180	40	32			108	180	20	16			144

Рекомендована література

Основна:

1. Андрієвський Д. Політика націоналізму / Д. Андрієвський // Український націоналізм: історія та ідеї : [наук. зб.]. – вип. II / ред.-упоряд. О. Баган, В. Ільницький. – Дрогобич, 2014. – С. 369–388.
2. Бевз Т. Політичні ідеї українських інтелектуалів середини ХІХ – початку ХХ століть / Т. Бевз // У кн.: Політична наука в Україні. 1991–2016 : у 2 т. Т.1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса ; редкол.: О. Рафальський (гол.), М. Кармазіна, О. Майборода. – К. : Парлам. вид-во, 2016. – 656 с. – С. 171–199.
3. Горбатенко В. П., Остапенко М. А., Горбатенко І. А. Історія політичної думки в Україні: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2007. — 128 с.
4. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. : навч. посіб. / Я. Грицак. – К. : Генеза, 1996. – 360 с.
5. Енциклопедія історії України. Т. 4 : Ка-Ком / редкол. : В. А. Смолій (гол.) та ін. ; Ін-т історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2007. – 528 с.
6. Іванченко Р. П. Історія без міфів: бесіди з історії української державності / Р. П. Іванченко. – К. : Укр. письменник, 1996. – 336 с.
7. Історія політичної думки : навч. енцикл. слов.-довід. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. – С. 179–180.
8. Історія політичної думки : навч. посіб. / уклад. А. О. Карасевич. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – Кн. І. – 439 с.
9. Історія політичної думки України: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми; [І. Вдовичин, І. Вільчинська, Є. Перегуда та ін.]. – Львів: Новий Світ-2000, 2017. – 632 с.
10. Історія України в особах: ІХ–ХVІІІ ст. – К. : Україна, 1993. – 396 с.
11. Карасевич А. О. Київська Русь: історія політичної думки та її джерела: навч. посіб. / А. О. Карасевич, Л. Г. Лисенко. – К. : Наук. світ, 2002. – 215 с.
12. Куташев І. Політична думка доби становлення Козацької держави / І. Куташев // Наук. зап. ПІЕПД. – 2006. – Вип. 30, кн. 2. – С. 420–434.
13. Кухта Б. З історії української політичної думки / Б. Кухта. – К. : Генеза. – 368 с.
14. Левенець Ю. А. Теоретико-методологічні засади української суспільно-політичної думки : проблеми становлення та розвитку (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) / Ю. А. Левенець. – К. : Стилос, 2001. – 585 с.
15. Нічик В. М. Гуманістичні та реформаційні ідеї на Україні (ХVІ – початок ХVІІ ст.) / В. М. Нічик, В. Д. Литвинов, Я. М. Стратій; відп. ред. В. С. Горський; АН УРСР. Ін-т філософії. – К. : Наукова думка, 1990. – 384 с.
16. Політичні портрети Галицько-Волинської держави : навч. посіб. / упор. А. О. Карасевич, К. М. Левківський, В. В. Сокирська. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – 639 с.
17. Салтовський О. І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя) / О. І. Салтовський. – К. : Вид-во ПАРАПАН, 2002. – 396 с. URL: <http://litopys.org.ua/salto/salt.htm>
18. Сас П. М. Політична культура українського суспільства (кінець ХVІ – перша половина ХVІІ ст.) : навч. посіб. / П. М. Сас. – К. : Либідь, 1998. – 296 с.
19. Смолій В. А. Українська державна ідея ХVІІ–ХVІІІ століть: проблеми формування, еволюції, реалізації / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – К. : Альтернатива, 1997. – 367 с.
20. Терлюк І. Я. Політико-правова доктрина козацького державотворення: нарис історії української державної ідеї / І. Я. Терлюк, І. М. Флис. – Львів : Вид-во Тараса Сороки, 2008. – 300 с.
21. Тисяча років української суспільно-політичної думки : у 9 т. / Упор. В. Литвинова, В. Шевчука. К. : Дніпро, 2001.
22. Українське суспільство на шляху до політичної нації: історія і сучасність / кер. кол. авт. і наук. ред. д. політ. н., проф. І. Д. Дудко ; Ін-т історії укр. сус-ва, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2014. – С. 125–151.

23. Юристовський О. І. Нарис історії політичної думки України : навч. посіб. / О. І. Юристовський. – Львів : Вид-во «ОліС-плюс», 2001. – 272 с.
24. Яремчук В. Політична думка на вітчизняних теренах у домодерну добу (X – середина XVII століть) / В. Яремчук // У кн.: Політична наука в Україні. 1991–2016 : у 2 т. Т.1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса ; редкол.: О. Рафальський (гол.), М. Кармазіна, О. Майборода. – К. : Парлам. вид-во, 2016. – 656 с. – С. 155–170.

Додаткова:

1. Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха : зб. наук. пр. – К. : Ін-т історії України НАНУ, 2008. – 398 с.
2. Кониский Г. Історія Русовъ, или Малой Россіи / Г. Кониский. URL: <http://litopys.org.ua/istrus/istrus.htm>
3. Крупницький Б. Гетьман Мазепа та його доба. – К. : Україна, 2001. – 240 с.
4. Куприянов А. Декабризм в Украине: тайные общества 1820-х годов / А. Куприянов. – 2015. URL: <http://firstsocial.info/analiz/dekabrizm-v-ukraine-taunyie-obshhestva-1820-h-godov>
5. Куташев І. Етапи становлення та розвитку державотворчої концепції Богдана Хмельницького / І. Куташев // Політологічний вісник. – 2005. – Вип. 20. – С. 90–101.
6. Міщук М. Винниченко Володимир / М. Міщук // Історія політичної думки : навч. енцикл. слов.-довід. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. – С. 123–125.
7. Молдован А. М. «Слово о законе и благодати» Иллариона / А. М. Молдован. – К. : Наук. думка, 1984. – 240 с.
8. Огієнко І. Богдан Хмельницький / І. Огієнко. – К. : Наша культура і наука, 2004. – 448 с.
9. Рубан А. М. С. Грушевський в роки української революції (1917–1918 рр.) / А. Рубан // Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія». – Сер. : «Іст. науки». – 2013. – Вип. 21. – С. 199–203.
10. Савченко В. Симон Петлюра / В. Савченко. – К. : Нора-Друк, 2016. – 469 с.
11. Смолій В. А. Богдан Хмельницький: соціально-політичний портрет / В. А. Смолій. – К. : Либідь, 1993. – 487 с.
12. Ткаченко В. Ідея державотворення П. Могилы / В. Ткаченко // Наукові записки НаУКМА. – 2010. – Том 103. «Юрид. науки». – С. 64–66.
13. Толочко П. П. Київська Русь / П. П. Толочко. – К. : Абрис, 1996. – 360 с.
14. «Українські декабристи чи декабристи на Україні?»: Рух декабристів очима істориків 1920-х років / упоряд., вступ. ст. та прим. Г. Казьмирчука, Ю. Латиша. – К. : Логос, 2011. – 195 с.
15. Шевчук В. Нерозгадані таємниці «Історії Русів» / В. Шевчук. URL: <http://litopys.org.ua/istrus/rusiv9.htm>

Першоджерела:

1. Винниченко В. Відродження нації : в 3-х т. / В. Винниченко. – К.; Відень : Дзвін, 1990. – Т. I. – 348 с.; Т. II. – 328 с.; Т. III. – 542 с.
2. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення / В. Винниченко. – К. : Криниця, 1991. – 128 с.
3. Вишенський І. Твори / І. Вишенський ; [пер. з кн. укр. мови В. Шевчука]. – К. : Дніпро, 1986. – 247 с.
4. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота. / Я. Грицак. – К. : Критика, 2006. – 631 с.
5. Грушевський М. С. Визволення Росії і українське питання / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 448–452.
6. Грушевський М. С. Національне питання і автономія / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 413–420.
7. Грушевський М. С. Наші вимоги / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 425–428.

8. Грушевський М. С. Про зрілість і незрілість / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 421–424.
9. Грушевський М. С. Український П'ємонт / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 444–447.
10. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. Грушевський. – К. : Т-во «Знання», 1991. – 240 с.
11. Гізель Інокентій (1600–1683). Вибрані твори : у 3 т. / І. Гізель ; Ін-т філософії ім. Г. Сковороди НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – К., Львів : Свічадо, 2009. – 358 с.
12. Договори і постанови прав і свобод військових між Ясновельможним Його Милості паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорізького, і між генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким з повною згодою з обох сторін. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_003#Text
13. Донцов Д. Вибрані твори / Д. Донцов : у 10 т. ; Т. 1 : Політична аналітика (1912–1918)] / Упоряд., передм., комент. О. Багана. – Дрогобич – Львів : ВФ «Відродження», 2011. – 328 с.
14. Драгоманов М. Листи на Наддніпрянську Україну / М. Драгоманов. URL: <http://litopys.org.ua/drag/drag207.htm>
15. Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську національну справу. Київ, 1913. URL: <http://litopys.org.ua/drag/drag19.htm>
16. Костомаров М. І. Закон Божий (Книги буття українського народу). – К. : Либідь, 1991. – 40 с.
17. Костомаров Н. И. Две русские народности / Н. И. Костомаров. – К., Х. : Майдан, 1991. – 72 с.
18. Крип'якевич І. Історія Русів / І. Крип'якевич // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – Львів, 2001. – С. 167–171. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/kryp3.htm>
19. Леся Українка. Державний лад / Леся Українка // Історія філософії України. Хрестоматія : навч. посіб. / Упор. М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, А. К. Бичко та ін. – К. : Либідь, 1993. – С. 407–413.
20. Липинський В. Листування. Т. 1. Київ: Смолоскип, 2003. 960 с., сс. 612-613.
21. Міхновський М. Основний закон «Самостійної України» спілки народу українсько-го / М. Міхновський // Конституційна асамблея. URL: http://constituanta.blogspot.com/2011/08/1905_05.html.
22. Немирич Ю. Роздуми про війну з московитами = Georgii Niemiryzc. DeBelloMoskovitico ; [пер. з лат. В. Д. Литвинова, Я. М. Стратій; упоряд. і передм. В. Д. Литвинова]. – К. : Академперіодика, 2014. – 60 с.
23. Оріховський-Роксолан С. Листи // ІЗБОРНИК. Історія України ІХ–ХVІІІ ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: http://izbornyk.org.ua/old14_16/old14_08.htm
24. Петлюра С. В. Статті / С. В. Петлюра ; упоряд. та авт. передм. О. Климчук. – К. : Дніпро, 1993. – 341 с.
25. Скрипник М. О. Вибрані твори / М. О. Скрипник. – К. : Україна. – 1991. – 617 с.
26. Слово о полку Ігоревім / упоряд., вст. стаття, підготовка давньорус. тексту, прим. Л. Махновця. – К. : Дніпро, 1983. – 220 с.
27. Франко І. Іван Вишенський і його твори // Франко І. Збір. творів: у 50-х т. – Т. 30. – К. : Наук. думка, 1981. – С. 7–211.
28. Франко І. Свобода і автономія / І. Франко // Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 45. Філософ. праці. – С. 439–447.

Програму склав

доц. Костирев А. Г.